עין משפט
נר מצוה

לה א מיי' פ"ד מהל' תמידין הלכה ט :

מסורת
השם

גמ' והני תרתי מאי עבידתייהו? אמר ר' יצחק בשכר הגפת דלתות, ונימא ליה דל בדל? אמר אביי *בוצינא טבא מקרא. אמר רב יהודה ובמוספין חולקין. מתיבי: *משמרה היוצאת עושה תמיד של שחר ומוספין, משמרה הנכנסת עושה תמיד של בין הערבים ובזיכין, ואילו מוספין חולקין לא קתני? האי תנא בחלוקה לא קא מיירי, אמר רבא והא תנא דבי שמואל דמיירי בחלוקה ובמוספין חולקין לא קתני, דתנא דבי שמואל: משמרה היוצאת עושה תמיד של שחר ומוספין משמרה הנכנסת עושה תמיד של בין הערבים ובזיכין, ארבעה כהנים היו נכנסין שם, שנים ממשמר זו ושנים ממשמר זו וחולקין לחם הפנים ואילו במוספין חולקין לא קתני, תיובתא דרב יהודה תיובתא: הנכנסין חולקין בצפון: ת"ר *הנכנסין חולקין בצפון כדי שיראו שהן נכנסין והיוצאין חולקין בדרום כדי שיראו שהן יוצאין: בילגה לעולם חולקת בדרום: ת"ר *מעשה במרים בת בילגה שהמירה דתה והלכה ונשאת לסרדיוט אחד ממלכי יוונים כשנכנסו יוונים להיכל היתה מבעטת בסנדלה על גבי המזבח ואמרה "לוקוס לוקוס עד מתי אתה מכלה ממונן של ישראל ואי אתה עומד עליהם בשעת הדחק" וכששמעו חכמים בדבר קבעו את טבעתה וסתמו את חלונה ויש אומרים משמרתו שוהה לבא, ונכנס ישבב אחיו עמו ושימש תחתיו, אע"פ ששכיני הרשעים לא נשתכרו שכיני בילגה נשתכרו שבילגה לעולם חולקת בדרום וישבב אחיו בצפון בשלמא למ"ד משמרתו שוהה לבא היינו דקנסינן לכולה משמר, אלא למ"ד מרים בת בילגה שהמירה דתה, משום ברתיה קנסינן ליה לדידיה? אמר אביי אין כדאמרי אינשי שותא דינוקא בשוקא או דאבוה או דאימיה, ומשום אבוה ואימיה קנסינן לכולה משמרה? אמר אביי אוי לרשע אוי לשכינו, טוב לצדיק טוב לשכינו [שנאמר °אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו]:

ישעיה ג

הדרן עלך החליל וסליקא לה מסכת סוכה

גמ' והני תרתי מאי עבידתייהו · אדר' יהודה קאי דאמר הנכנס נוטל שבע: בשכר הגפת דלתות · שמשמר הנכנס מגיף הדלתות ערבית שפתח אותן משמר היוצא: ונימא ליה · יוצא לנכנס: דל בדל · הסר חוק זה מכאן בשביל שיסירוהו אצלך אם תטול עכשיו שבע יטול לשבת הבאה משמר הנכנס שבע ואתה* טול עתה בשוה כדי שתטול גם אתה לשבת הבאה בשוה דל הסר כמו דל רגלים (ר"ה דף ז:) וכדגרסינן בריש מסכת (דף ג.) דל עשתרות קרנים איכא צל סוכה דל דפנות ליכא צל סוכה דל מעשר בהמה (ר"ה דף ז:): בוצינא טבא מקרא · משל הדיוט הוא האומר לחבירו דלעת קטנה אני נותן לך במחובר אם תרצה לתולשה עכשיו תלוש ואם תרצה להניחה עד שתיגדל ותיעשה קרא הניחה ותגדל, טוב לו ליטלה מיד שמא לאחר זמן יתחרט בו זה או שמא לא יצטרך זה לזה ה"נ גבי משמרות מי שראוי ליטול עכשיו לא ימתין לשבת הבאה: ובמוספין חולקין · כי היכי דפלגי בלחם הפנים משמר הנכנס והיוצא פלגי נמי בעורות המוספין של כל שבת: ובזיכין · מסלקין ומסדרין לחם הפנים ומקטירין שני בזיכי לבונה שסילקו מעל השלחן והן מתירין את הלחם באכילה כדכתיב והיה ללחם לאזכרה: האי תנא לא איירי בחלוקה כלל · ואם תאמר מאחר שהמשמר היוצא עושה המוספין, היאך יחלקו בהם משמר הנכנס? איכא נמי מהפכי בהו בליגורא על המזבח כל היום לאחר שילך משמר היוצא, ומתניתין דאיירי בחלוקה ולא תנא חלוקה דמוספין היינו טעמא דלא אותביה, דאיכא למימר תנא דמתניתין איידי דאיירי בלחם הפנים דרגלים הוא איירי בלחם דשאר ימות השנה ואגב גררא בעלמא נסב חלוקה בשארי שבתות: נכנסין · לעזרה: כדי שיראו נכנסין · טעמא דמתניתין קא מפרש וגמרא היא: מרים בת בילגה: ממשמר בילגה היתה וכן שמה: כשנכנסו יוונים להיכל · בימי מתתיהו בן יוחנן: לוקוס · הוא זאב בלשון יווני: וכששמעו חכמים בדבר · לאחר שגברה יד בית חשמונאי: סתמו חלונה · של משמרה ולקמן פריך ומשום דידה קנסינן לכולה משמרה: משמרתו של בילגה שוהה לבא · כשהגיע שבת שלה לא היו באים ומוכחא מילתא שאין העבודה חביבה עליה: ונכנס ישבב אחיו · סדר משמרות בילגה אחר ישבב וכשישבב יוצא בילגה נכנס וכששהה משמרת בילגה לבא עיכבן ישבב במשמרתו ולא יצא לפיכך קנסוה: ואע"פ שכל שכיני הרשעים לא נשתכרו · דאוי לרשע אוי לשכינו: שכיני בילגה נשתכרו · היינו ישבב: שבילגה לעולם חולקת בדרום · ואפי' בכניסתו וישבב לעולם בצפון אף ביציאתו שהרי בילגה נכנס אחריו ושבח הוא להם לחולקי צפון: משום ברתיה קנסינן ליה לדידיה · כלומר אפי' לאבוה מי הוה לן למיקנסיה: שותא דינוקא בשוקא דאבוה או דאימיה · משל הדיוט הוא מה שהתינוק מדבר בשוק מאביו או מאמו שמע אף (*זה) אם לא שמעה מאביה שהיה מבזה את העבודה לא אמרה כן, שותא=דיבור כמו לא תיפוק לכו שותא (ב"ב דף לט.) ובקדושין (דף ע.) שותא דמר לא ידענא: אוי לרשע ואוי לשכינו · בתורת כהנים תניא וחלצו את האבנים נגע באבן שבמקצוע שניהן חולצין ואע"פ שהנגע לא נראה אלא בביתו של זה מחמת שהיתה עינו צרה בכליו חבירו לקה בשבילו מכאן אמרו אוי לרשע אוי לשכינו וממילא טוב לצדיק טוב לשכינו דמדה טובה מרובה:

הדרן עלך החליל וסליקא לה מסכת סוכה

נ"ל ואתה חמש

כתובות סג:
תמורה ט.

[תוספתא פ"ד]

[תוספתא פ"ד]

[נ"א זו]

גליון
הש"ס
תוס' ד"ה בוצינא וכו' ור"ת מפרש · עיין טורי אבן מגילה דף יב ע"ב תוס' ד"ה היינו דאמרי

* נלע"ד ע"פ המשך הגמ' דשם אביה ממש היה בילגה כמו השם שהיה למשמר עצמו

בוצינא טבא מקרא · משל הדיוט הוא האומר לחבירו דלעת קטנה אני נותן לך במחובר . אם תרצה להניחה עד שתיגדל ותיעשה קרא תניחה טוב לו ליטלה מיד שמא לאחר זמן יתחרט בו זה או שמא לא יצטרך זה לזה כך פי' בקונטרס °ור"ת מפרש דעל כרחך בוצינא וקרא שני מינים הם דקשואין מתרגמינן בוצינא ודלעת היינו קרא כדמוכח בנדרים פרק הנודר מן המבושל (דף נא.) דאמרינן מאי דלעת הרמוצה קרי קרקואי וקישואין ודילועין ב' מינים כדמוכח במסכת כלאים (פ"ג מ"ה) דתנן נוטע אדם קישות ודלעת בתוך גומא א' ובלבד שתהא זו נוטה לצד זו וזו נוטה לצד זו ונוטה שער של זו לכאן ושער של זו לכאן ועוד ראיה מהא דאמרינן בפרק שלשה שאכלו (ברכות דף מח.) בוצינא מקטפי' ידיע משמע דלאחר שנגמר הפרי נקרא בוצינא ואומר ר"ת שהקישות מין פרי קטן מדלעת שממהר להתבשל ויכול לאוכלו מיד והדלעת גדולה ואינה ממהרת להתבשל ואין יכול לאוכלה עד לאחר זמן ואוהב אדם דבר מועט לאלתר מדבר מרובה לאחר זמן*:

[וע"ע תוס' כתובות סג:]

הדרן עלך החליל וסליקא לה מסכת סוכה

נושא
לפי רב יהודה חולקים עורות המוספין של כל שבת כמו חלוקת לחם הפנים - משמר הנכנס ומשמר היוצא
מבנה
△ קושיות על רב יהודה

נושא ① ②
ב' הסברים למה בילגה לעולם חולקת בדרום
א) משום שמרים בת בילגה המירה דתה
ב) משום שמשמרת בילגה שהתה לבא

◆

רבינו חננאל

ביום *) הלכך נוטל ב' חלות יתירות ושאר כל ימות השנה הנכנס נוטל ו' והיוצא נוטל ו' ר' יהודה אומר הנכנס והן באי שבת נוטלין ז' חלות שתים יתירות על יוצאי השבת בשכר הגפת דלתות שהיוצאין פתחו והבאין צריכין לסגור וזהו ששנינו הנכנס נוטל ז' בשכר הגפת דלתות ואמרינן לימא ליה משמר היוצא למשמר הנכנס נחלוק י"ב חלות ו' ו' וכן בשבת הבאה תחלקו אותן עם המשמר הנכנס ו' ו' · זהו פירוש דל בדל פירוש לישנא קלילא הוא מן דלי ודילך · כלומר לא תיסב דילי כי היכי דלא לישקלן בשבת הבאה דילך ודחינן אמר אביי בוצינא טב מקרא · כלומר הנאה הבאה עכשיו ואפילו היא מועטת כגון הנאת קישואין שהיא קטנה ואדם אוכלה מיד חפץ בה ובוחר באכילתה מיד מאכילת דלעת שהיא צריכה איחור עד שתתבשל בוהר הקרוב ואפילו היא פחות מן הרחוק כך אני טוב לי ב' חלות בשבת זו יותר מחמשה לשבת אחרת · אמר רב יהודה ובמוספין חולקין · ואיתותב רב יהודה ונתברר כי המוספין של משמר היוצא הן בלבד : מתני' הנכנסין חולקין בצפון והיוצאין בדרום בילגה לעולם חולקת בדרום טבעתה קבועה וחלונה סתומה · פי' בילגה שם המשמר · ומסקנא דשמעתין מפני ששהתה ולא באה בשבתה במקדש לעבוד עבודתה קנסוה חכמים בחלונה ובטבעתה ובחלוקה פי' בחלוקה שחולקת בדרום לעולם ותצא לפיכך בילגה לעולם נראית יוצאה לעולם טבעתה קבועה פירוש שהיתה לכל משמר טבעת של ברזל קבועה בקרקע ופירשו שקושרין חבל ברגלי השור ומכניסין חבל ההוא בטבעת ומושכין החבל מעט מעט ומפילין השור בניחותא דחיישינן לריסוק אברים · ופירש בתלמוד א"י רב אמר משום ר' יהודה טבעות שעשו רחבות מלמטן וצרות מלמעלן · ושנינו במדות פ"ג טבעות היו לצפונו של מזבח שש הסדרים של ד' ד' וי"א ד' של שש שש שעליהן שוחטין את הקדשים ותנא בתוספתא כ"ד טבעות היו שם כנגד כ"ד משמרות למה אלו חלונות של לוים שהיו נותנין בהן כלי שיר והן זולתי חלונות כהנים · ועוד תנן בסוטה בפרק עגלה ערופה יוחנן כ"ג העביר הודיית המעשר ואף הוא ביטל את המעוררין ואת הנוקפין ופירש בתלמוד בענין הנוקפין אמר רחבה שהיו מסרטין לעגל בין קרניו כדי שיפול לו דם מעיניו · ובא הוא ואסר לעשות כך · משום דמחזי כמומא במתניתא תנא שהיו מכין העגל בין קרניו כדרך [שעושין] לע"ז אמר להן יוחנן כ"ג עד מתי אתם מאכילין למזבח נבלות והא שחוטות נינהו · אלא אימא טרפות חיישינן שמא ניקב קרום של מוח מה עשה תיקן להם טבעות בקרקע כאשר פירשנו כבר למעלה ענין הטבעות וחלונות של כהנים היו נותנין בהן בגדיהן ולא היו מניחין עליהם אלא מכנסים בלבד והלונות היו שם וכתוב בהן תשמיש הכלים וכך היו להן חלונות לתת בהן סכינים ששוחטין בהן דתנן ופ"ו אמה מן הדרום והוא היה נקרא בית החליפות ששם גונזין את הסכינין וקנסו בילגה ששהתה לבוא בשלשתן על אלו נאמר אוי לרשע ואוי לשכנו אשרי לצדיק לשכנו :

*) לדברי רבינו משמר שמעכב היינו משמר היוצא ונוטל שתי חלות לבד מה שנוטל חלק כחלק בעשר חלות עם משמר הנכנס .

הדרן עלך החליל וסליקא לה מסכת סוכה

אחר השלמת המסכת יאמר זה ומועיל לשכחה בעזרת השם יתברך :

א) הדרן עלך מסכת סוכה והדרך עלן דעתן עלך מסכת סוכה ודעתך עלן לא נתנשי מינך מסכת סוכה ולא תתנשי מינן לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי : יאמר ג' פעמים ואחר כך יאמר

יהי רצון מלפניך י"י אלהינו ואלהי אבותינו שתהא תורתך אומנותנו בעולם הזה ותהא עמנו לעולם הבא ב) חנינא בר פפא רמי בר פפא נחמן בר פפא אחאי בר פפא אבא מרי בר פפא רפרם בר פפא רכיש בר פפא סורחב בר פפא אדא בר פפא דרו בר פפא :

הערב נא י"י אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיפיות עמך בית ישראל ונהיה כולנו אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך : מאויבי תחכמני מצותיך כי לעולם היא לי : יהי לבי תמים בחקיך למען לא אבוש : לעולם לא אשכח פקודיך כי בם חייתני : ברוך אתה י"י למדני חקיך : אמן אמן סלה ועד :

מודים אנחנו לפניך י"י אלהינו ואלהי אבותינו ששמת חלקנו מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקנו מיושבי קרנות שאנו משכימים והם משכימים אנו משכימים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים אנו עמלים והם עמלים אנו עמלים ומקבלים שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר אנו רצים והם רצים אנו רצים לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת שנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך :

יהי רצון מלפניך י"י אלהי כשם שעזרתני לסיים מסכת סוכה כן תעזרני להתחיל מסכתות וספרים אחרים ולסיימם ללמד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה וזכות כל התנאים ואמוראים ותלמידי חכמים יעמוד לי ולזרעי שלא תמוש התורה מפי ומפי זרעי וזרע זרעי עד עולם . ויתקיים בי בהתהלכך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך : כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים : אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד : ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום :

יתגדל ויתקדש שמיה רבא בעלמא דהוא עתיד לאתחדתא ולאחיא מתיא ולאסקא לחיי עלמא ולמבני קרתא דירושלם ולשכלל היכליה בגוה ולמעקר פולחנא נוכראה מארעא ולאתבא פולחנא דשמיא לאתריה וימליך קודשא בריך הוא במלכותיה ויקריה בחייכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן : יהא שמיה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא : יתברך וישתבח ויתפאר ויתרומם ויתנשא . ויתהדר ויתעלה ויתהלל שמיה דקודשא . בריך הוא לעילא מן כל ברכתא ושירתא תושבחתא ונחמתא דאמירן בעלמא ואמרו אמן : על ישראל ועל רבנן ועל תלמידיהון ועל כל תלמידי תלמידיהון ועל כל מאן דעסקין באורייתא . די באתרא הדין ודי בכל אתר ואתר . יהא להון ולכון שלמא רבא חנא וחסדא ורחמי וחיי אריכי ומזוני רויחי ופורקנא מן קדם אבוהון די בשמיא וארעא ואמרו אמן : יהא שלמא רבא מן שמיא וחיים טובים עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן : עושה שלום במרומיו הוא יעשה ברחמיו שלום עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן :